

ความเชื่อแบบตายตัวเกี่ยวกับคุณลักษณะของสตรีไทย:
การแผ้วถางทางไปสู่การยกสถานภาพของสตรีไทย

The Stereotypes of Thai Women: Paving the Way to the
Enhancement of the Thai Woman Status

สถิตย์ นิยมญาติ, ฉัตรชัย วณิชชานันต์ และเฉียบ ไทยยิ่ง
คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยกรุงเทพมหานคร

บทคัดย่อ

วัตถุประสงค์ของการวิจัยนี้มี 2 ประการคือ (1) เพื่อต้องการจะทราบว่า “ความเชื่อแบบตายตัวเกี่ยวกับคุณลักษณะของสตรีไทย” เป็นเช่นใด และปัจจัยทางด้านสังคม เศรษฐกิจ และประชากร มีความเกี่ยวข้องกับความเชื่อแบบตายตัวหรือไม่อย่างไร และ (2) ต้องการจะทราบว่าความเชื่อแบบตายตัวในส่วนที่เกี่ยวกับบทบาททางอาชีพของสตรีไทยเป็นเช่นใด และเกี่ยวข้องปัจจัยทางสังคมและประชากรที่สำคัญบางปัจจัยหรือไม่ อย่างไร

เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ดังกล่าว ได้ทำการเก็บข้อมูลโดยวิธีการสัมภาษณ์แบบเข้าถึงตัวจำนวน 700 คน ในจังหวัดเชียงใหม่ นครราชสีมา สระบุรี ลพบุรี และนครศรีธรรมราช ในการเลือกตัวอย่าง 700 รายนี้ ใช้วิธีการสุ่มโดยจงใจเป็นหลัก เมื่อได้ข้อมูลมาครบถ้วนสมบูรณ์แล้ว ก็ทำการวิเคราะห์โดยหาค่าเฉลี่ยของแต่ละ “คุณลักษณะของสตรีไทย” (ซึ่งมีทั้งหมด 25 คุณลักษณะ) และตีความผลที่ออกมา ตลอดจนเสนอข้อมูลในรูปของเส้นสายโซ่ (chain) ให้ดูประกอบด้วย ส่วน “ความเชื่อแบบตายตัวในส่วนที่เกี่ยวกับบทบาททางอาชีพของสตรีไทย (ซึ่งมีทั้งหมด 20 ข้อ) นั้น ใช้วิธีการคำนวณหาค่าร้อยละเฉย ๆ ผลจากการวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยพบสิ่งต่อไปนี้คือ (1) ความเชื่อแบบตายตัวเกี่ยวกับ “คุณลักษณะของสตรีไทย” เมื่อมองในภาพรวม ปรากฏว่า คุณลักษณะที่โดดเด่นมาก ๆ คือ : ชอบความสะอาดสะอ้าน รักความมั่นคงปลอดภัย ชอบเกรงใจผู้อื่น และชอบทำอะไรโดยใช้อารมณ์เป็นสำคัญ “คุณลักษณะของสตรีไทย” ที่โดดเด่นรองลงไป ได้แก่ ชื่นน้อยใจ มีจิตใจอ่อนไหว หรือรู้สึกไว ชอบพูดมากคุยมาก สุภาพอ่อนโยน ชอบแสดงความรู้สึกนุ่มนวล ชอบลี้ลับในการตัดสินใจต่าง ๆ ตื่นตกใจง่าย ชอบเชื่อเรื่องไสยศาสตร์ และไม่ค่อยกล้าเสี่ยงในการทำสิ่งต่าง ๆ (2) “ความเชื่อแบบตายตัวในส่วนที่เกี่ยวกับบทบาททางอาชีพ” นั้น เมื่อมองในภาพรวม ปรากฏว่า จากคำถาม 20 ข้อ ที่เกี่ยวกับความเชื่อแบบตายตัวในเชิงอาชีพมีถึง 18 ข้อ ที่ผู้ตอบ เห็นด้วยเกินร้อยละ 50 อย่างไรก็ดี ข้อที่ผู้ตอบเห็นด้วยสูงมากเป็นพิเศษ (เกินร้อยละ 70) ได้แก่ ข้อความที่ว่า (ก) “เนื่องจากผู้ชายไม่ค่อยตื่นตกใจง่ายหรือมีจิตใจอ่อนไหวเหมือนกับผู้หญิง งานที่มีความกดดันหรือแรงบีบคั้นมาก ๆ (เช่น งานทหาร งานตำรวจ ฯลฯ) จึงเหมาะกับผู้ชายมากกว่าผู้หญิง” (ข) “ผู้หญิงมีความประณีตสะอาดสะอ้าน สุภาพอ่อนโยน ชอบเอาอกเอาใจผู้อื่น จึงเหมาะกับการเลี้ยงดูบุตรมากกว่าผู้ชาย” (ค) “ผู้หญิงมักจุกจิกจู้จี้ขี้บ่น ผู้ชาย หรือ (แม้แต่ผู้หญิงเอง) จึงอยากทำงานร่วมกับผู้ชายมากกว่าจะไปทำงานร่วมกับผู้หญิง” (ง) “โดยธรรมชาติแล้ว งานบางอย่างเหมาะสมกับผู้ชาย ในขณะที่

ที่งานบางอย่างเหมาะสมกับผู้หญิง” และ (จ) “ผู้ชายเก่งกว่าผู้หญิงในวิชาคณิตศาสตร์ และวิชาเกี่ยวกับเครื่องจักรกล งานที่อาศัยความรู้ด้านนี้ จึงเหมาะสมกับผู้ชาย”

คำสำคัญ : ความเชื่อแบบตายตัว, สตรีไทย

Abstract

The objectives of the study are twofold: (1) to discover the stereotypes of Thai women Z (beliefs about the psychological traits and characteristics appropriate to Thai women) and the relationship between social, economic and demographic factors and the stereotypes; and (2) to find out the occupational stereotypes of Thai women and the relationship between some selected social and demographic factors and the occupational stereotypes. To achieve the objectives of the study, 700 people aged 26 – 60 in Chiangmai, Nakonratsima, Saraburi, Lopburi and Nakonsrithammarat selected by means of purposive sampling for interviews to obtain the data relating to the stereotypes of Thai women. The obtained data are then analyzed through the calculation of mean values ($\bar{x}$) of 25 characteristics or psychological traits and the calculation of percentages of those who agree with the 20 statements about occupational stereotypes of Thai women. The analysis of the data reveals the following: (1) The most obvious characteristics and psychological traits of the Thai women are :- loves beauty, keenly interested in her own appearance, loves orderliness, neat in habits, strong need for security, thoughtful of others, and emotional; and the less obvious characteristics and psychological traits are: easily upset for unsatisfied needs, very aware of feeling of others, talkative, very gentle, easily expresses tender feelings, excitable in a minor crisis, superstitious, and has difficulty making decisions. (2) Concerning the occupational stereotypes of the Thai women, it appears that 18 out of the total 20 statements about occupational characteristics are agreed by the respondents. However, the five statements that are strongly agreed by the respondents (over 70 percent of the respondents say “yes” to them) are the following: (a) Men are not as nervous as women; therefore, job involving a great deal of pressure are better suited to men. (b) Women are neat in habits, gentle, nurturant; therefore, they are better suited to childrearing. (c) Women tend to be fussy, consequently, men (even women themselves) prefer to work for men rather than for women. (d) Some job are just naturally suited to men, while other jobs are suited to women. (e) Men are better in math and mechanical subjects, and jobs requiring these skills are better suited to men than to women.

Keywords: Stereotype; Thai Women

ถึงแม้ว่า สถานภาพของสตรีไทยในปัจจุบันจะอยู่ในสภาพที่สูงก็ตาม แต่ก็ไม้อาจจะถือได้ว่ามีสภาพสูงในทุกด้าน การที่จะหาทางปรับปรุงสภาพของสตรีไทยให้สูงเต็มที่ในทุกด้าน จำเป็นอย่างยิ่งจะต้องเข้าใจเสียก่อนว่า สตรีไทยนั้นมีลักษณะเป็นเช่นใด โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องความเชื่อแบบตายตัว (Stereotypes) วิจัยนี้จึงพยายามที่จะค้นหาความจริงเกี่ยวกับเรื่องนี้

วัตถุประสงค์หลักของการวิจัยนี้ ก็เพื่อต้องการจะทราบว่า ความเชื่อแบบตายตัวเกี่ยวกับคุณลักษณะของสตรีไทย เป็นเช่นใด และลักษณะทางสังคม เศรษฐกิจ และประชากร (เกียรติภูมิของอาชีพ ระดับการศึกษา ที่อยู่อาศัย รายได้ เพศ และอายุ) มีความเกี่ยวข้องกับความเชื่อแบบตายตัวเกี่ยวกับลักษณะของสตรีไทยหรือไม่อย่างไร ส่วนวัตถุประสงค์ที่สำคัญ รองลงไป ก็คือ ต้องการจะทราบว่า ความเชื่อแบบตายตัวในส่วนที่เกี่ยวกับบทบาททางอาชีพ (occupational stereotypes) ของสตรีไทยเป็นเช่นใด และเกี่ยวข้องกับปัจจัยทางสังคมและประชากรที่สำคัญบางปัจจัย (ระดับการศึกษา ที่อยู่อาศัย และเพศ) หรือไม่อย่างไร

เพื่อที่จะให้บรรลุวัตถุประสงค์ดังกล่าวในขั้นแรก ผู้วิจัยเลือกตัวอย่าง (sample) 100 ราย โดยวิธีการสุ่มโดยจงใจ (purposive sampling) จากจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ นครศรีธรรมราช และสงขลา แล้วทำการเก็บข้อมูลเกี่ยวกับคุณลักษณะต่าง ๆ ที่คิดว่าน่าจะเป็นคุณลักษณะของสตรีไทยจำนวน 60 คุณลักษณะ แต่เมื่อเก็บข้อมูลเรียบร้อยแล้ว มีเพียง 25 คุณลักษณะ (จาก 60 คุณลักษณะ) เท่านั้น ที่ผู้ตอบเกินร้อยละ 50 เห็นว่า เป็นคุณลักษณะของผู้หญิงหรือเอนเอียงไปทางผู้หญิงมากกว่าผู้ชาย คุณลักษณะทั้ง 25 ชนิด ถูกบรรจุลงในแบบสอบถามที่ใช้เก็บข้อมูลจริง ๆ ในขั้นตอนสุดท้าย ซึ่งแบบสอบถามนี้ปรากฏในรูปแบบของมาตรวัดซีแมนติคดิฟเฟอเรนเชียล (Semantic Differential Scale) ในการเก็บข้อมูลขั้นสุดท้ายใช้ตัวอย่างจำนวนทั้งสิ้น 700 ราย จาก 5 จังหวัด คือ เชียงใหม่ นครราชสีมา สระบุรี ลพบุรี และนครศรีธรรมราช ในการเลือกตัวอย่าง 700 รายนี้ ใช้วิธีการสุ่มโดยจงใจ (purposive sampling) ผสมกับการสุ่มโดยวิธีสะดวก (convenience sampling)

ในการเก็บข้อมูลใช้วิธีการสัมภาษณ์แบบเข้าถึงตัว (face - to - face interviews) ที่ใช้วิธีการเก็บข้อมูลวิธีนี้ สาเหตุสำคัญเพราะว่าคำถามค่อนข้างยากในการที่จะเข้าใจจำเป็นที่พนักงานสัมภาษณ์จะต้องอธิบายเป็นรายตัว โดยเฉพาะอย่างยิ่งในส่วนที่เกี่ยวกับมาตรวัดซีแมนติคดิฟเฟอเรนเชียล ซึ่งมีถึง 7 ระดับ (a seven - point scale) นอกจากนั้นการใช้วิธีการสัมภาษณ์แบบนี้ ทำให้พนักงานสัมภาษณ์สามารถสร้างบรรยากาศของความเป็นกันเอง (rapport) ได้ตลอดเวลาที่ทำการเก็บข้อมูล ซึ่งจะช่วยให้ผู้ตอบเต็มใจที่จะให้ความร่วมมือแก่พนักงานสัมภาษณ์มากกว่าวิธีการเก็บข้อมูลแบบอื่น ๆ เมื่อพนักงานเก็บข้อมูลได้เก็บข้อมูลมาเรียบร้อยแล้ว และครบถ้วนแล้ว ก็ได้ทำการวิเคราะห์ข้อมูล โดยการหาค่าเฉลี่ย (mean) ของแต่ละคุณลักษณะทั้งหมด มี 25 คุณลักษณะ เพื่อหาภาพรวมของความเชื่อแบบตายตัวเกี่ยวกับคุณลักษณะของสตรีไทย และตีความผลที่ออกมา ตลอดจนเสนอข้อมูลในรูปของสายโซ่ (chain) ให้ดูประกอบด้วย ส่วนความเชื่อแบบตายตัวในส่วนที่เกี่ยวกับบทบาททางอาชีพของสตรีไทย (ซึ่งมีทั้งหมด 20 ข้อ) นั้น ใช้วิธีการคำนวณหาร้อยละเฉลี่ย ๆ แล้วเสนอภาพรวม ในส่วนที่เกี่ยวกับการหาความสัมพันธ์ระหว่างความเชื่อแบบตายตัว กับปัจจัยทางสังคม

เศรษฐกิจ และประชกรนั้น ทำโดยการหาค่าเฉลี่ย (mean) ของแต่ละคุณลักษณะแล้ว ทำการเปรียบเทียบกันระหว่างคุณสมบัตินั้น (attribute) ของตัวแปรแต่ละตัว กล่าวคือ ค่าเฉลี่ยของเพศชาย เปรียบเทียบกับของเพศหญิง ค่าเฉลี่ยของผู้ใหญ่ที่มีอายุน้อย เปรียบเทียบกับผู้ใหญ่ที่มีอายุมาก ค่าเฉลี่ยของอาชีพที่มีเกียรติภูมิสูงเปรียบเทียบกับอาชีพที่มีเกียรติภูมิต่ำ ค่าเฉลี่ยของผู้มีรายได้สูง เปรียบเทียบกับผู้มีรายได้ต่ำ ค่าเฉลี่ยของผู้มีการศึกษาสูงเปรียบเทียบกับผู้มีการศึกษาต่ำ และค่าเฉลี่ยของผู้ที่อาศัยอยู่ในเขตชนบทเปรียบเทียบกับค่าเฉลี่ยของผู้ที่อาศัยอยู่ในเขตเมือง ในการหาความสัมพันธ์ระหว่างความเชื่อแบบตายตัวในส่วนที่เกี่ยวกับบทบาททางอาชีพกับปัจจัยทางสังคม และประชกร ที่สำคัญที่เลือกสรรมา 3 ปัจจัย (เพศ ระดับการศึกษา และที่อยู่อาศัย) วิเคราะห์โดยการหาค่าร้อยละของผู้ที่เห็นด้วย กับ “คำกล่าว” หรือ “ข้อความ” ที่บรรยายถึงคุณลักษณะต่าง ๆ ของสตรีไทย ซึ่งโยงใยกับอาชีพ แล้วก็เปรียบเทียบร้อยละของคุณสมบัติ (attribute) ของตัวแปรแต่ละตัว กล่าวคือ เปรียบเทียบร้อยละ (ที่เห็นด้วย) ของเพศหญิงกับเพศชาย (ตัวแปรเกี่ยวกับเพศ) เปรียบเทียบร้อยละ (ที่เห็นด้วย) ของผู้มีการศึกษาสูงกับผู้มีการศึกษาต่ำ (ตัวแปรเกี่ยวกับการศึกษา) และเปรียบเทียบร้อยละ (ที่เห็นด้วย) ของผู้ที่อาศัยอยู่ในเขตชนบทกับผู้ที่อาศัยอยู่ในเขตเมือง (ตัวแปรเกี่ยวกับที่อยู่อาศัย)

จากการวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยได้พบความจริงที่สำคัญ ๆ ดังต่อไปนี้

(1) ความเชื่อแบบตายตัวเกี่ยวกับ “คุณลักษณะ” ของสตรีไทย เมื่อมองในภาพรวม ปรากฏว่า “คุณลักษณะที่โดดเด่นมาก ๆ” (ค่าเฉลี่ย [mean] เท่ากับ 6 หรือสูงกว่าจากคะแนนเต็ม 7 คะแนน) (ตามที่มีผู้ตอบจำนวน 700 คน กล่าวระบุ) มีดังนี้คือ – ชอบความสะอาดสวยงาม ชอบสนใจในรูปร่างหน้าตาของตน ชอบความเป็นระเบียบเรียบร้อย มีความปราณีตละเอียดอ่อน รักความมั่นคง ปลอดภัย ชอบเกรงใจผู้อื่น และชอบทำอะไรโดยใช้อารมณ์เป็นสำคัญ คุณลักษณะของสตรีไทยที่โดดเด่นรองลงไป (ค่าเฉลี่ยต่ำกว่า 6 คะแนน แต่ใกล้ ๆ ระดับ 6) ได้แก่ ชื่นน้อยใจ มีจิตใจอ่อนไหว หรือรู้สึกไว ชอบพูดมากคุยมาก สุภาพอ่อนโยน ชอบแสดงความรู้สึกลุ่มนวล ชอบลึงเลในการตัดสินใจต่าง ๆ ตื่นตกใจง่าย ชอบเชื่อในเรื่องไสยศาสตร์ และไม่ค่อยกล้าเสี่ยงในการทำสิ่งต่าง ๆ โดยสรุปความเชื่อแบบตายตัวเกี่ยวกับคุณลักษณะของสตรีไทย มีทั้งคุณลักษณะที่น่าพึงปรารถนา และคุณลักษณะที่ไม่น่าพึงปรารถนาในสัดส่วนที่เท่า ๆ กัน

(2) ความเชื่อแบบตายตัว ในส่วนที่เกี่ยวกับบทบาทในทางอาชีพ (occupational stereotypes) นั้น เมื่อมองในภาพรวม ปรากฏว่าจากคำถามทั้งหมด 20 ข้อ ที่เกี่ยวโยงกับความเชื่อแบบตายตัวในเชิงอาชีพนั้น ปรากฏว่า มีถึง 18 ข้อที่มีผู้ตอบ 700 คน เห็นด้วย เกินกว่าร้อยละ 50 ทุกร้อยละ ข้อที่ผู้ตอบ เห็นด้วย เท่ากับร้อยละ 60 และสูงกว่านั้น ได้แก่ ข้อที่มีข้อความ ดังนี้ : (1) “เนื่องจากผู้ชายไม่ค่อยตื่นตกใจง่าย หรือมีจิตใจอ่อนไหวเหมือนกับผู้หญิง งานที่มีความกดดัน หรือแรงบีบคั้นมาก ๆ (เช่น งานทหาร งานตำรวจ ฯลฯ) จึงเหมาะกับผู้ชายมากกว่าผู้หญิง” ข้อนี้มีผู้ตอบ เห็นด้วย ร้อยละ 85 (2) “ผู้หญิงมีความปราณีตละเอียดอ่อน สุภาพอ่อนโยน ชอบเอาอกเอาใจผู้อื่น จึงเหมาะกับการเลี้ยงดูบุตรมากกว่าผู้ชาย” ข้อนี้มีผู้ตอบ เห็นด้วย ร้อยละ 84 (3) “ผู้หญิงมักจุกจิกจู้จี้ ขี้บ่น ผู้ชาย (หรือแม้แต่ผู้หญิงเอง) จึงอยากทำงานร่วมกับผู้ชายมากกว่าจะไปทำงานร่วมกับผู้หญิง”

ข้อนี้มีผู้ตอบ เห็นด้วย ร้อยละ 79 (4) “โดยธรรมชาติแล้ว งานบางอย่างเหมาะสมกับผู้ชาย ในขณะที่งานบางอย่างเหมาะสมกับผู้หญิง” ข้อนี้มีผู้ตอบ เห็นด้วย ร้อยละ 78 (5) “ผู้ชายเก่งกว่าผู้หญิงในวิชาคณิตศาสตร์ และวิชาเกี่ยวกับเครื่องจักรกล งานที่อาศัยความรู้ด้านนี้ จึงเหมาะกับผู้ชาย” ข้อนี้มีผู้ตอบ เห็นด้วย ร้อยละ 73 (6) “งานที่สำคัญที่สุดของผู้หญิง ก็คือ การเป็นภรรยาและแม่บ้าน” ข้อนี้มีผู้ตอบ เห็นด้วย ร้อยละ 66 (7) “ผู้ชายสามารถควบคุมอารมณ์ของตนได้ ในขณะที่ผู้หญิงมักจะหลั่งน้ำตาได้ง่าย เมื่อไม่ได้ในสิ่งที่ตนต้องการ” ข้อนี้มีผู้ตอบ เห็นด้วย ร้อยละ 64 (8) “ผู้หญิงมีความอดทนสูงกว่าผู้ชาย งานที่ใช้ความอดทนและทำซ้ำ ๆ ซาก ๆ จึงเหมาะกับผู้หญิงมากกว่าผู้ชาย” ข้อนี้มีผู้ตอบ เห็นด้วย ร้อยละ 61 และ (9) “ผู้ชายมักจะคิดอย่างมีเหตุผลกว่า ในขณะที่ผู้หญิงมักจะมีความคิดชนิดที่ไม่มีเหตุผลติดอยู่ด้วยเสมอไม่มากนัก” ข้อนี้มีผู้ตอบ เห็นด้วย ร้อยละ 60

ข้อที่ผู้ตอบ เห็นด้วยไม่ถึงร้อยละ 50 มีอยู่ 2 ข้อ จากคำถามทั้งหมด 20 ข้อ(ดังที่กล่าวแล้วข้างต้นนั้น) ได้แก่ (1) “ผู้หญิงเหมาะกับงานที่ทำชั่วคราว หรือ ทำบางเวลามากกว่างานที่ทำอย่างถาวร หรือทำเต็มเวลา” มีเพียงร้อยละ 36 เท่านั้นที่ เห็นด้วย นั่นก็หมายความว่า ร้อยละ 64 ไม่เห็นด้วย และ (2) “ผู้หญิงไม่ควรจะทำงานนอกบ้าน นอกจากในกรณีที่มีความจำเป็นทางการเงินจริงๆ เท่านั้น” ร้อยละ 41 เห็นด้วย หรือร้อยละ 59 ไม่เห็นด้วย โดยสรุปแล้วความเชื่อแบบตายตัวในส่วนที่เกี่ยวกับอาชีพนั้น สตรีไทยได้รับในลักษณะที่รุนแรง และเสียเปรียบผู้ชายค่อนข้างมากทีเดียว

(3) ในเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยทางเศรษฐกิจ สังคม และประชากร กับความเชื่อแบบตายตัวเกี่ยวกับคุณลักษณะสตรีไทย สามารถกล่าวสรุปได้ดังนี้ :- (ก) เพศ มีความสัมพันธ์กับความเชื่อแบบตายตัวเกี่ยวกับคุณลักษณะของสตรีไทย ในแง่ที่ว่า ถ้าเป็นคุณลักษณะที่น่าพึงปรารถนา เช่น ชอบความสะอาดสวยสวยงาม ชอบความเป็นระเบียบเรียบร้อย มีความปราณีตละเอียดอ่อน ชอบแสดงความรู้สึกรุนแรง ฯลฯ ผู้หญิงและผู้ชายให้คะแนนสูงพอ ๆ กัน หรือไม่ก็ผู้หญิงให้คะแนนสูงผู้ชาย แต่ถ้าเป็นคุณลักษณะที่ไม่น่าพึงปรารถนา หรือเอนเอียงไปทางลบเล็กน้อย เช่น ชอบจุกจิกจู้จี้ขี้อิจฉา ชอบพูดมากคุยมา ชอบร้องไห้หรือหลั่งน้ำตา ขี้ตื่นตกใจกลัว ชอบสอดรู้สอดเห็น ชอบลั้เลในการตัดสินใจต่าง ๆ ชอบทำอะไรโดยใช้อารมณ์เป็นสำคัญ ฯลฯ ผู้หญิงจะให้คะแนนต่ำกว่า ผู้ชาย และผู้ชายจะให้คะแนนสูงกว่าผู้หญิง นอกจากนี้คุณลักษณะของสตรีที่ผู้ชาย และผู้หญิงมีความเชื่อแบบตายตัวแตกต่างกันมาก กล่าวคือ ผู้ชายให้คะแนนสูงกว่าผู้หญิงมาก ได้แก่ ชอบเพื่อฝัน ตื่นตกใจง่าย ชอบทำอะไรโดยใช้อารมณ์เป็นสำคัญ ชอบเปรียบเทียบกับผู้อื่น และขี้ระแวงสงสัย (ข) อายุมีความสัมพันธ์กับความเชื่อแบบตายตัวเกี่ยวกับคุณลักษณะของสตรีไทย ในแง่ที่ว่า “ผู้ใหญ่ที่มีอายุมากกว่า” (ผู้ที่อยู่ในวัย 36 - 60 ปี) มีความเชื่อแบบตายตัวในลักษณะที่รุนแรง หรือเข้มข้นกว่า “ผู้หญิงที่มีอายุน้อย” (ผู้ที่อยู่ในวัย 26 - 35 ปี) ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่า “ผู้ใหญ่ที่มีอายุมาก” มีแนวโน้มที่มีลักษณะอนุรักษ์นิยม และมีความคิดความเชื่อแบบเก่า ๆ มากกว่า “ผู้ใหญ่ที่มีอายุน้อย” ค่าเฉลี่ยที่แตกต่างกันอย่างมีความหมายระหว่างกลุ่มผู้ใหญ่ที่มีอายุมากกับกลุ่มผู้ใหญ่ที่มีอายุน้อย (ค่าเฉลี่ยของกลุ่มแรกสูงกว่ากลุ่มหลัง) ได้แก่ ชอบจุกจิกจู้จี้ขี้อิจฉา ชอบร้องไห้หรือหลั่งน้ำตา ขี้ตื่นตกใจกลัว ชอบสอดรู้สอดเห็น ชอบลั้เลในการตัดสินใจต่าง ๆ ชอบเกรงใจผู้อื่น ชอบทำอะไรโดยใช้อารมณ์เป็นสำคัญ และไม่คอยกลัวเสียงในการทำสิ่งต่าง ๆ (ค) อาชีพมีความสัมพันธ์กับความเชื่อแบบตายตัว

เกี่ยวกับคุณลักษณะของสตรีไทย (ในวิจัยนี้ ผู้วิจัยจำแนกอาชีพออกเป็น 2 ประเภท คือ “อาชีพที่มีเกียรติภูมิสูง” (high-prestige occupations) และอาชีพที่มีเกียรติภูมิต่ำ (low-prestige occupations) การจำแนกอาชีพได้ยึดตามแนวของ “มาตรวัดเกียรติภูมิอาชีพสากลของไทรแมน (treiman’s Standard International Prestige Scale)” ตามมาตรวัดนี้ “อาชีพที่มีเกียรติภูมิสูง” ตามที่ปรากฏอยู่ในตัวอย่างของการวิจัยนี้ ได้แก่ ข้าราชการ เจ้าของกิจการ ผู้จัดการ พนักงานรัฐวิสาหกิจ ส่วน “อาชีพที่มีเกียรติภูมิต่ำ” ได้แก่ ชาวไร่ ชาวนา พนักงานขายของ เสมียนพนักงาน พนักงานรับจ้างทั่วไป และ อาชีพบริการต่าง ๆ) ที่ว่าตัวแปรคู่นี้มีความสัมพันธ์กันก็คือว่า “อาชีพที่มีเกียรติภูมิสูง” มีความเชื่อแบบตายตัวรุนแรงกว่าอาชีพที่มีเกียรติภูมิต่ำ ดังจะเห็นได้จากคุณลักษณะของสตรี 25 คุณลักษณะ มีอยู่ถึง 20 คุณลักษณะที่ค่าเฉลี่ยของกลุ่มอาชีพที่มีเกียรติภูมิสูงอยู่ในระดับที่สูงกว่า ค่าเฉลี่ยของกลุ่มอาชีพที่มีเกียรติภูมิต่ำ ค่าเฉลี่ยระหว่างสองกลุ่มนี้ที่แตกต่างกันอย่างเด่นชัด หรืออย่างมีความหมาย ได้แก่ ชอบสนใจรูปร่างหน้าตาของตน ชอบจุกจิกจู้จี้ขี้น มีจิตใจอ่อนไหว หรือรู้สึกไว ชอบความเป็นระเบียบเรียบร้อย สุภาพอ่อนโยน ขี้อึดใจกลัว ชอบสอดรู้สอดเห็น ขี้อิจฉา ชอบเกรงใจผู้อื่น ชอบใช้อารมณ์เป็นสำคัญ และชอบเปรียบเทียบกับผู้อื่น (ง) ที่อยู่อาศัยมีความสัมพันธ์กับความเชื่อแบบตายตัวเกี่ยวกับคุณลักษณะของสตรีไทย กล่าวคือ ความเชื่อแบบตายตัวของผู้ที่อาศัยอยู่ในเขตเมือง มีความรุนแรงกว่าความเชื่อแบบตายตัวของผู้ที่อาศัยอยู่ในเขตชนบท จากค่าเฉลี่ยของคุณลักษณะ 25 ค่า (25 คุณลักษณะ) ปรากฏว่าค่าเฉลี่ยของผู้ที่อยู่ในเขตเมือง สูงกว่า ค่าเฉลี่ยของผู้ที่อยู่ในเขตชนบทถึง 20 ค่า และค่าเฉลี่ยของผู้ที่อยู่ในเขตเมืองที่สูงกว่า ค่าเฉลี่ยของผู้ที่อยู่ในเขตชนบทอย่างมีความหมาย มีอยู่ 8 ค่า คือ ขี้น้อยใจ มีจิตใจอ่อนไหว หรือรู้สึกไว ชอบร้องไห้ หรือหลังน้ำตา สุภาพอ่อนโยน ชอบเพื่อฝัน ชอบลึงเลในการตัดสินใจในสิ่งต่าง ๆ ขี้อิจฉา และชอบเกรงใจผู้อื่น (จ) ระดับการศึกษาที่มีความสัมพันธ์กับความเชื่อแบบตายตัวเกี่ยวกับคุณลักษณะของสตรีไทย ในแง่ที่ว่า “ผู้มีการศึกษาสูง” (ปริญญาตรี หรือสูงกว่า) มีความเชื่อแบบตายตัวในลักษณะที่รุนแรงกว่า “ผู้ที่มีการศึกษาต่ำ” (ต่ำกว่าปริญญาตรี) จากคุณลักษณะทั้งหมด 25 ข้อ ปรากฏว่า ค่าเฉลี่ยของกลุ่มผู้มีการศึกษาสูง สูงกว่า ค่าเฉลี่ยของกลุ่มผู้มีการศึกษาต่ำ จำนวน 15 ข้อ (หรือ 15 คุณลักษณะ) ค่าเฉลี่ยที่แตกต่างกันอย่างมีความหมาย หรือ นัยสำคัญ (ค่าเฉลี่ยของกลุ่มผู้มีการศึกษาสูง สูงกว่า ค่าเฉลี่ยของกลุ่มผู้มีการศึกษาต่ำ) มี 10 ข้อ คือ ชอบสนใจรูปร่างหน้าตาของตน มีจิตใจอ่อนไหวหรือรู้สึกไว ชอบเพื่อฝัน ขี้อึดใจกลัว ชอบสอดรู้สอดเห็น ชอบลึงเลในการตัดสินใจในสิ่งต่าง ๆ ตื่นตกใจง่าย ขี้อิจฉา ชอบเชื่อในเรื่องไสยศาสตร์ และชอบเปรียบเทียบกับผู้อื่นเป็นที่น่าสังเกตว่า ความเชื่อแบบตายตัวที่กลุ่มผู้มีการศึกษาสูง มีต่อสตรีไทยในระดับที่เข้มข้นกว่ากลุ่มผู้มีการศึกษาต่ำนั้น เป็นคุณลักษณะที่ไม่น่าพึงปรารถนา หรือทางลบ (อันอาจจะทำให้ภาพลักษณ์ของสตรีเสียหาย) แทบทุกข้อ (จากทั้งหมด 10 ข้อ ที่เพิ่งกล่าวระบุมานี้) (ฉ) รายได้ มีความสัมพันธ์กับความเชื่อแบบตายตัวเกี่ยวกับคุณลักษณะของสตรีไทย ในแง่ที่ว่า “กลุ่มผู้มีรายได้สูง” (ผู้มีรายได้เดือนละ 9,000 บาท หรือสูงกว่านั้น) มีความเชื่อแบบตายตัวในลักษณะที่รุนแรงหรือเข้มข้นกว่า กลุ่มผู้มีรายได้ต่ำ (ผู้มีรายได้ต่ำกว่า 9,000 บาทต่อเดือน) จากทั้งหมด 25 คุณลักษณะของสตรีไทย ปรากฏว่า ค่าเฉลี่ยของกลุ่มผู้มีรายได้สูง สูงกว่า ค่าเฉลี่ยของกลุ่มผู้มีรายได้ต่ำ ถึง 20 ข้อ

หรือ 20 คุณลักษณะ ค่าเฉลี่ยของกลุ่มผู้ที่มีรายได้สูงที่แตกต่างจากค่าเฉลี่ยของกลุ่มผู้ที่มีรายได้ต่ำอย่างมีความหมาย หรือนัยสำคัญ มี 14 ข้อ หรือ 14 คุณลักษณะ ดังนี้. ชอบความสละสลวยงาม ชี้น้อยใจ มีจิตใจอ่อนไหว หรือรู้สึกไว ชอบร้องไห้ หรือหลังน้ำตา มีความปราณีตละเอียดอ่อน สุภาพอ่อนโยน ชอบแสดงความรู้สึก นุ่มนวล ชอบเพื่อน ชี้นั่นตกใจกลัว ชอบสอดรู้สอดเห็น ตื่นตกใจง่าย ชี้นั้นแวงสงสัย ชอบเชื่อในเรื่องไสยศาสตร์ และชอบเปรียบเทียบกับผู้อื่น

(4) ในเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยทางสังคมและประชากรกับลักษณะความเชื่อแบบตายตัวในส่วนที่เกี่ยวกับบทบาททางอาชีพ อาจจะถูกกล่าวสรุปได้ดังนี้ . (ก) “กลุ่มผู้มีการศึกษาต่ำ” มีความเชื่อแบบตายตัว เอนเอียงไปทางแบบประเพณีนิยมมากกว่า “กลุ่มผู้มีการศึกษาสูง” ในแง่ที่ว่ากลุ่มผู้ที่มีการศึกษาต่ำ ยังนิยมชมชอบให้สตรีไทย แสดงบทบาททางอาชีพแบบโบราณอยู่ในระดับที่ค่อนข้างสูง ในขณะที่กลุ่มผู้มีการศึกษาสูง ก็นิยมชมชอบให้สตรีแสดงบทบาททางอาชีพแบบโบราณอยู่ด้วยเหมือนกัน แต่ในระดับที่ต่ำกว่า (ข) “ผู้ที่อาศัยอยู่ในเขตชนบท” มีความเชื่อและความต้องการที่จะให้สตรีมีบทบาทในเชิงอาชีพแบบเก่า ๆ หรือแบบที่เคยปฏิบัติมาในอดีตมาก กว่า “ผู้ที่อาศัยอยู่ในเขตเมือง” เหตุที่เป็นเช่นนั้นน่าจะเป็นเพราะว่า สังคมชนบทและสังคมเมือง ของประเทศไทย ยังมีความแตกต่างกันค่อนข้างมากนั่นเอง ที่น่าสังเกตเป็นพิเศษก็คือ อาชีพส่วนใหญ่ หรือแทบทั้งหมดในเขตชนบทเป็นอาชีพเกษตรกรรม ในขณะที่อาชีพในเขตเมืองเป็นอาชีพอื่น ๆ ที่ไม่ใช่อาชีพเกษตรกรรม (เช่น อาชีพในภาคอุตสาหกรรม และบริการต่าง ๆ) โลกทัศน์เกี่ยวกับอาชีพของผู้ที่อยู่ในเขตเมือง จึงต่างกันโดยสิ้นเชิง ซึ่งยังส่งผลให้ความเชื่อแบบตายตัวในเชิงอาชีพที่มีต่อสตรีไทยพลอยต่างกันไปด้วย (ค) “ผู้ชาย” มีความเชื่อแบบตายตัวในเรื่องบทบาททางอาชีพของสตรีไทย ในลักษณะที่รุนแรง และเข้มข้นกว่าผู้หญิงแทบทุกข้อ (จากทั้งหมด 20 ข้อ) และประเมินข้อความที่ถามในลักษณะที่ก่อให้เกิดความเสียหายทางด้านการประกอบอาชีพของสตรีเป็นส่วนใหญ่ ในขณะที่ “ผู้หญิง” พยายามประเมิน หรือตอบคำถามต่าง ๆ ในลักษณะที่จะรักษาผลประโยชน์ทางด้านบทบาทในเชิงอาชีพให้แก่กลุ่มของตนเป็นสำคัญ แต่ก็แปลกประหลาดไม่น้อยที่กลุ่มผู้หญิงเอง มีความเห็นด้วยกับความเชื่อแบบตายตัวที่ผู้ชาย หรือสังคมทั่วไปมอบให้แก่พวกตนอยู่หลายข้อเหมือนกัน อาทิเช่น (1) “ผู้หญิงมักจุกจิกจู้จี้ขี้บ่น ผู้ชาย (หรือแม้แต่ผู้หญิงเอง) จึงอยากทำงานร่วมกับผู้ชายมากกว่าจะไปทำงานร่วมกับผู้หญิง” ผู้หญิงร้อยละ 62 เห็นด้วย (2) “ผู้หญิงมีความปราณีตละเอียดอ่อน ชอบความเอาอกเอาใจผู้อื่น จึงเหมาะกับการเลี้ยงดูบุตรมากกว่าผู้ชาย” ผู้หญิงร้อยละ 70 เห็นด้วย (3) “เนื่องจากผู้ชายไม่ค่อยตื่นตกใจง่าย หรือมีจิตใจอ่อนไหวเหมือนผู้หญิงงานที่มีความกดดัน หรือแรงบีบคั้นมาก ๆ (เช่น งานทหาร งานตำรวจ ฯลฯ) จึงเหมาะกับผู้ชายมากกว่าผู้หญิง” ผู้หญิง ร้อยละ 82 เห็นด้วย และ (4) “โดยธรรมชาติแล้ว งานบางอย่างเหมาะสมกับผู้ชาย ในขณะที่งานบางอย่างเหมาะสมกับผู้หญิง” ผู้หญิงร้อยละ 88 เห็นด้วย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยใคร่ขอเสนอแนะนโยบายอย่างกว้าง ๆ เกี่ยวกับความเชื่อแบบตายตัวเกี่ยวกับคุณลักษณะของสตรีไทยดังต่อไปนี้

(1) เราต้องยอมรับความจริงว่า คุณลักษณะของสตรีที่เป็นเช่นนั้นเช่นนี้ ส่วนหนึ่งซึ่งเป็นส่วนน้อย เป็นเพราะปัจจัยทางด้านชีวภาพ ซึ่งไม่อาจจะแก้ไขหรือทำอะไรได้มากนัก คุณลักษณะส่วนใหญ่

ของสตรีถูกกำหนดโดยปัจจัยภายนอก โดยเฉพาะอย่างยิ่งการอบรมบ่มเพาะหรือการเลี้ยงดู หรือการขัดเกลาทางสังคม (socialization) เมื่อเป็นเช่นนั้น ถ้าการแก้ไขให้ได้ผลจริง ๆ ต้องกระทำตั้งแต่เด็ก ยังอยู่ในวัยทารกทีเดียว ตัวอย่างเช่น การกระตุ้นทางร่างกายที่แม่ให้แก่ทารก ไม่ว่าทารกชาย หรือหญิง จะต้องเท่าเทียมกัน ไม่ใช่ให้ทารกชายได้รับการกระตุ้นทางร่างกาย (ในรูปของการกอดจุมบ จับสัมผัส อุ้ม เขย่า ฯลฯ) ในลักษณะที่แรงกว่า หรือมากกว่าทารกหญิง การให้ของเล่นก็เช่นกัน ไม่ควรจะให้เด็กหญิงเล่นตุ๊กตา และเด็กชายเล่นของเล่นที่เป็นปืน หรือรถบรรทุกอีกต่อไป ควรจะให้ของเล่นแก่เด็กในลักษณะที่เหมือน ๆ กัน

(2) ตัวแบบ (models) เป็นสิ่งที่สำคัญมากเป็นพิเศษสำหรับเด็ก ๆ เพราะเด็ก ๆ จะพยายามเลียนแบบตัวแบบที่เขาประสบพบเห็น โดยเฉพาะอย่างยิ่งตัวแบบที่เขาคิดว่า มีความสำคัญต่อเขา และตัวที่ทรงพลังทั้งหลาย ด้วยเหตุนี้เองพฤติกรรมที่เกี่ยวข้องกับเพศหญิงก็ดี เพศชายก็ดี ที่ปรากฏให้เด็ก ๆ เห็นที่บ้าน ที่โรงเรียน ที่สนามเล่น ในหนังสืออ่าน ในหนังสือนิทาน ตลอดจนที่ปรากฏอยู่บนจอโทรทัศน์ จะต้องเป็นตัวแบบที่ดี และจะต้องเป็นตัวแบบชนิดเอื้อให้คุณลักษณะของสตรีที่พึงปรารถนาได้บังเกิดขึ้น

(3) ในการที่จะให้ความเชื่อแบบตายตัวเกี่ยวกับเพศ เกิดขึ้นเข้มข้นน้อยที่สุด มารดาควรจะสอนให้บุตร (ที่ยังอยู่นมเอววัย) ของตนเข้าใจว่า ความแตกต่างระหว่างเพศหญิงและเพศชายอยู่ที่ลักษณะทางกายภาพ โดยเฉพาะอย่างยิ่งอวัยวะเพศเท่านั้น นอกจากนี้มารดาควรตั้งข้อสงสัย และรังเกียจทัศนคติเก่า ๆ ที่ว่าพฤติกรรมต่าง ๆ เกี่ยวข้องกับเพศหญิงและเพศชาย

(4) เนื่องจากผู้มีการศึกษาสูง มีความเชื่อแบบตายตัวเกี่ยวกับคุณลักษณะของสตรี (โดยเฉพาะอย่างยิ่งคุณลักษณะที่ไม่น่าพึงปรารถนา) ในลักษณะที่เข้มข้น หรือรุนแรงกว่า ผู้มีการศึกษาต่ำ จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่การศึกษาของไทยจะต้องมุ่งเน้นความเจริญอกงามทางด้านคุณธรรม มนุษยธรรม หรือจริยธรรม (ethical growth) ด้วย แทนที่จะมุ่งส่งเสริมความเก่งกาจทางด้านความรู้ความสามารถ เพื่อการประกอบอาชีพอย่างเดียว ว่ากันตามความเป็นจริงแล้ว การศึกษาในระดับต้น ๆ ซึ่งเป็นระดับที่ผู้เรียนยังอยู่ในนมเอววัยนั้น จะต้องสร้างความแข็งแกร่งให้ครบ 5 ด้าน คือ ด้านร่างกาย ด้านอารมณ์ ด้านสติปัญญา และด้านจริยธรรม ถ้าเด็ก ๆ ได้รับการพัฒนาทั้ง 5 ด้านอย่างครบถ้วน เชื่อว่า พวกเขาจะกลายเป็นผู้ใหญ่ที่สมบูรณ์แบบโดยมีคุณธรรม มนุษยธรรม และจริยธรรมติดอยู่ด้วย ซึ่งจะช่วยลดความรุนแรงในเรื่องความเชื่อแบบตายตัวเกี่ยวกับคุณลักษณะที่ไม่น่าพึงปรารถนาของสตรีไทย ได้ในระดับหนึ่งอย่างแน่นอน

(5) เนื่องจากผลการวิจัยครั้งนี้ ระบุว่า ความเชื่อแบบตายตัวเกี่ยวกับบทบาททางอาชีพ อย่างเดียวเท่านั้น ที่รุนแรงและอาจสร้างความเสียหายให้แก่สตรีไทย (ในขณะที่ความเชื่อแบบตายตัวเกี่ยวกับคุณลักษณะทั่ว ๆ ไป ของสตรีไทย ไม่ได้รุนแรงแต่อย่างใด เพราะมีทั้งคุณลักษณะที่เป็นบวก และเป็นลบปะปนกันอยู่ในสัดส่วนที่พอ ๆ กัน) จึงจำเป็นที่หน่วยงาน หรือผู้ที่เกี่ยวข้องควรแก้ไขในเรื่องความเชื่อแบบตายตัวในเชิงอาชีพก่อนอื่น ซึ่งอาจจะทำให้หลาย ๆ อย่าง อาทิเช่น ในองค์กรต่าง ๆ (ทั้งของรัฐและเอกชน) ควรจะมีสัดส่วนของพนักงานหญิงกับพนักงานชายใกล้เคียงกัน การทำเช่นนั้น นอกจากจะทำให้สตรีได้ทำงานมากขึ้นแล้ว ยังทำให้ความโดดเด่นเห็นชัด (salience) ของสตรีไม่

เกิดขึ้น ซึ่งจะทำให้ลดความอคติ และการเลือกปฏิบัติต่อสตรีลงได้ ตลอดจนทำให้ผู้ชายมีโอกาสได้ปฏิสัมพันธ์กับสตรีอย่างใกล้ชิดขึ้น เข้าใจสตรีดีขึ้น ซึ่งในท้ายที่สุดจะส่งผลให้ความเชื่อแบบตายตัวเกี่ยวกับสตรี เกี่ยวกับคุณลักษณะที่ไม่น่าพึงปรารถนาเบาบางลง

(6) มารดาซึ่งมีบทบาทสำคัญในกระบวนการขัดเกลาทางสังคม (socialization) จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องเป็นตัวแบบ (model) ที่ดีในเรื่องอาชีพ โดยการทำงานนอกบ้าน เหมือนผู้ชายทั้งหลาย นอกจากนี้สตรีที่มีโอกาสทำงานต่าง ๆ นอกบ้าน ควรจะทำงานให้ได้ดีมีคุณภาพพอ ๆ กับผู้ชาย เพื่อพิสูจน์ให้เห็นว่า สตรีก็ทำได้เหมือนผู้ชาย ทั้งยังช่วยสร้างตัวแบบที่ดีให้แก่เยาวชน หรือบุคคลรุ่นหลังด้วย

(7) ผู้หญิงเองไม่ควรจะทำตามความเชื่อแบบตายตัว ที่กลุ่มผู้ชาย หรือ สังคมกำหนดให้โดยเด็ดขาด ถ้าเห็นว่าสิ่งนั้นเป็นสิ่งที่ไม่ถูกต้อง และไม่มีเหตุผลสนับสนุนเพียงพอ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในบริบทของการทำงาน ผู้หญิงจะต้องพยายามไม่ให้เกิดพฤติกรรมของตนลื่นไหลไปตามความเชื่อแบบตายตัวเชิงอาชีพ ไม่เช่นนั้นแล้วพฤติกรรมของตนจะเป็นตัวตอกย้ำซ้ำเติมให้ผู้ชายหรือสังคมทั่วไปมีความเชื่อแบบตายตัวเกี่ยวกับบทบาทเชิงอาชีพของสตรีเข้มข้น หรือรุนแรงยิ่งขึ้นไปอีก แทนที่จะลดความรุนแรงให้น้อยลง

(8) สตรีที่เป็นผู้นำในด้านต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นผู้นำทางการเมืองก็ดี ทางด้านเศรษฐกิจก็ดี ทางด้านธุรกิจก็ดี และทางด้านสังคมก็ดี ฯลฯ ที่ปรากฏตัวในสื่อสารมวลชนบ่อย ๆ นั้น ควรจะแสดงออกซึ่งคุณลักษณะต่าง ๆ ที่น่าพึงปรารถนาของสตรีให้สาธารณชนได้เห็นเพราะบุคคลเหล่านั้นเป็นตัวแบบที่ทรงพลัง (powerful models) ที่จะโน้มน้าวผู้อื่น โดยเฉพาะอย่างยิ่งเยาวชนปฏิบัติตามในทำนองเดียวกัน ภาพยนตร์ที่ดี ละครโทรทัศน์ที่ดี ที่มีดารานักแสดงหญิง แสดงบท ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงลักษณะที่ไม่ดีและไม่ถูกต้องของสตรี ไม่ควรจะอนุญาตให้ฉายให้ประชาชนดูโดยเด็ดขาด

บรรณานุกรม

- American Psychological Association Task Force on Sex : Bias 1978 and Sex-Role Stereotyping in Psycho-therapeutic Practice. " Guidelines for therapy with Women". **American Psychologist** 33 : 1122-23
- Bridgeman. P.W.1975 Cited in Bogdan and Taylor, **Qualitative Research**, New York : Free Press.
- Block, J.H.1983 Differential Premises Arising from Differential Socialization of the Sexes. **Child Development**, 54, 1335-54
- Broverman, Inge K.et al.1972. " Sex-Role Stereotypes : A Current Appraisal". **Journal of Social Issues** 28 , pp.59-78.
- Holm , J.M. 1970 " Employment and Women", **Journal of National Association of Women Deans and Counselors**, 34 (1) 6-13.

- Hunter College Women's Studies Collective.1983 **Women's Realities, Women's Choices**. New York : Cxford University Press.
- Kerlinges, F .1973. **Foundations of Behavior Research** (2nd ed.). New York : Holt, Rinehart and Winston.
- Kinloch, Graham C.1979. **The Sociology of Minority Group Relations**. Englewood Cliffs, N.J.: Prentice-Hall.
- Pollock, M.J. 1971“ Changing the Role of Women”. **American Journal of Orthopsychiatry**. 41 (5), 716-724.
- Ribble, Ronald G.1995. “Stereotyping and Self-Fulfilling Prophecy” in **Encyclopedia of sociology**, Volume II. Chicago : Fitzroy Dearborn Publishers,pp. 1364-67.
- Rubin, J.Z., et al.1973. “ The Eye of the Beholder : Parents' Views on Sex of Newborn” **American Journal of Orthopsychiatry**, 44, pp.512-519.
- Ruble, D.N. and Ruble, T.L.1982 “Sex Stereotypes”. In A.Miller (Ed.) **In the Eye of the Beholder**. New York : Praeger. pp .188 -252.
- Sears, David O. et al.1991. **Social Psychology**. Englewoods Cliff, N.J. : Prentice Hall.
- Simon,Julian.1969. **Basic Research Methods in Social Science**. New York : Random House, Inc.
- Spence, J.T. et al.1975. “ Ratings of Self and Peers on Sex-Role Attributes and their Relation to Self Esteem and Conceptions of Masculinity and Femininity” **Journal of Personality and Social Psychology**, 32,29-39.
- Tavris, Carol and offir, Carol.1977. **The Longest War : Sex Difference in Perspective**. New York : Harcourt, Brace, Jovanovich.